24. 1. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Význam právní povahy arbitráže z hlediska potřeby trestněprávní ochrany osoby rozhodce

Názor, že pravomoc rozhodce je založena na právním úkonu stran (rozhodčí smlouvě), kterým na rozhodce přešlo oprávnění stran svůj spor vyřešit narovnáním, a rozhodce tedy de facto v zastoupení stran činí rozhodnutí v podobě rozhodčího nálezu, který není ničím více než kvalifikovanou formou závazku, vyslovil svého času náš Ústavní soud.

„*Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je činností narovnávací ve smyslu § 585 občanského zákoníku. Výsledek je pak kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud, kterou mu svěřily. Rozhodčí nález je vynutitelný z důvodu vynutitelnosti závazku, který byl rozhodcem v zastoupení stran uzavřen.*“**[1]**

Tento názor je dalším dokladem toho, že náš Ústavní soud je mnohdy natolik v zajetí svých představ o právu, že se nenechá zmást ani platnou právní úpravou. Květoslav Růžička snáší několik pádných argumentů proti názoru vyslovenému Ústavním soudem**[2]**. Podle mého názoru nejpodstatnější je z nich tento : ZRŘ v § 1 stanoví, že arbitráž je řešením majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci. Má-li být rozhodce nestranný a nezávislý, stěží může při vydávání rozhodčího nálezu působit jako zástupce stran. Pokud by jako zástupce stran (nebo i jen jedné z nich) skutečně vystupoval, nemohl by ve věci působit jako rozhodce, neboť by byla dána důvodná pochybnost o jeho nepodjatosti. Tento argument zřejmě Ústavní soud nevzal v úvahu při formulování svého právního názoru a s ohledem na tuto skutečnost je třeba k jeho právnímu názoru také přistupovat.

Teorie smluvní (k jejímž stoupencům patrně patří i náš Ústavní soud, jak plyne ze shora uvedeného usnesení) dle mého názoru nezohledňuje v náležité míře skutečnost, že rozhodčí řízení může existovat, resp. rozhodčí nález má povahu vykonatelného soudního rozhodnutí jen proto, že to zákon dovoluje.

Podle mého názoru je třeba na **rozhodčí řízení** nahlížet tak, že je to **specifický způsob výkonu soudní moci**, byť je tato soudní moc vykonávána rozhodci (tj. nikoliv soudci, jak je obvyklé). **Rozhodčí nález čerpá svou sílu a moc nikoliv z vůle stran, ale z vůle státu (zákona), který rozhodčí řízení připustil a jeho výsledku v podobě rozhodčího nálezu přiznal účinky pravomocného a vykonatelného soudního rozhodnutí**.

V případě, že by český právní řád neznal právní úpravu arbitráže a rozhodčímu nálezu by nepřiznával účinky pravomocného a vykonatelného soudního rozhodnutí, pak by sice strany sporu mohly zmocnit třetí nezávislou osobu, aby jejich spor rozhodla, ale toto rozhodnutí by bylo jen specifickým způsobem určení obsahu závazku, ale nemělo by povahu vykonatelného soudního rozhodnutí, a z toho důvodu by nebylo možné na jeho podkladě provést výkon rozhodnutí, resp. exekuci.**[3]** Rozhodčí nález by tak byl jen specifickým druhem závazku, který by nepředstavoval exekuční titul a v případě jeho nedodržení by bylo třeba běžným způsobem žalovat na splnění závazku jako u každé jiné smlouvy. Muselo by proběhnout nalézací soudní řízení a pokud by v jeho rámci došlo k vydání meritorního rozhodnutí stanovícího povinnost plnit, bylo by třeba v případě nesplnění přistoupit ještě k iniciaci vykonávacího

řízení či exekuce. Celý smysl arbitráže by tak byl zmařen, protože by namísto urychlení řešení sporu představovala jeho zdržení. V takovém případě by bylo lépe obrátit se na soud rovnou.

Budeme-li nadále vycházet z jurisdikční nebo smíšené teorie, pak **závaznost rozhodčího nálezu je projevem stejné moci jako závaznost soudního rozhodnutí, tj. moci soudní**, kterou na základě projevu vůle stran v rozhodčí smlouvě v daném případě nevykoná soudce, ale rozhodce stranami určený.

Protože soudní moc je určena primárně k rozhodování sporů, může být (a mnohdy také skutečně je) vystavena pokusům o ovlivňování ze strany účastníků pře, veřejnosti nebo sdělovacích prostředků. Proto je nezbytné ji zaštítit určitou ochranou. Předmětem sporu mohou být veliké majetkové hodnoty**[4]** a zájem stran na výsledku řízení může být natolik intenzivní, že se budou pokoušet řízení manipulovat a vykonávat různými prostředky (násilím, hrozbami nebo naopak úplatky) vliv na orgán vykonávající soudní moc, aby docílily pro ně příznivého rozhodnutí ve věci, resp. může docházet k projevům msty v případě, že bylo rozhodnutí pro tu kterou stranu nepříznivé.

Existuje celospolečenský zájem na tom, aby soudní moc byla před podobnými vlivy ochráněna (a to i prostředky trestního práva, tedy prostředky nejdůraznějšími) a mohla tak rozhodovat skutečně nestranně, podle práva a spravedlivě, a to beze strachu z hněvu či pomsty neúspěšného účastníka řízení. Jedině čistý a ode všech mimoprocesních vlivů oproštěný výkon soudní moci je řádným výkonem soudní moci.

Bylo by nezodpovědné, kdyby byla soudci toliko uložena povinnost rozhodovat nestranně a hrdinně odolávat všem mimoprocesním vlivům v podobě hrozeb, slibů nebo úplatků, aniž by byla vznesena hrozba trestem pro všechny, kdo na soudce takovým nepřípustným způsobem působí nebo se o to i jen pokouší.

Jedině rozhodnutí soudu, jehož nestrannost a nezávislost je maximálně chráněna a nemůže být zpochybněna, požívá žádoucí autority.

K ochraně výkonu soudní moci proti různým nečistým vlivům „zvenčí“ jsou určena četná ustanovení trestního zákona. Např. § 153 TZ (útok na státní orgán), § 154 TZ, § 155 TZ (útok na veřejného činitele), § 156 TZ, § 161 TZ (podplácení),§ 162 TZ (nepřímé úplatkářství), § 169a TZ (zasahování do nezávislosti soudu). Každý, kdo na soudce bude působit způsobem popsaným v uvedených ustanoveních, vystavuje se nebezpečí trestního postihu, což by ho mělo od takového jednání odradit.

Jak tomu však je de lege lata v případě, že soudní moc v konkrétním případě nevykonává soudce, ale rozhodce? Jak je rozhodce chráněn proti působení na jeho nestrannost, příp. proti mstě za jeho rozhodnutí?

Rozhodce není chráněn o nic více než každá jiná soukromá osoba. Zákon (přesněji řečeno TZ) rozhodci v souvislosti s jeho rozhodovací činností neposkytuje stejnou míru ochrany jako soudci, ačkoliv rozhodce vykonává svým rozhodováním soudní moc stejně jako soudce a společenský zájem na ochraně jeho rozhodování před nečistými praktikami stran sporu nebo jiných osob by tedy měl být zásadně stejný.

Uvážíme-li, že smyslem trestní ochrany soudní moci je zabezpečení podmínek pro to, aby rozhodnutí soudů byla spravedlivá a podle práva (aniž by se soudci museli obávat jakékoliv persekuce pro své rozhodování), patrně by bylo vhodné poskytnout stejnou ochranu též rozhodci, který může být v souvislosti se svým rozhodováním vystaven stejnému tlaku jako soudce, neboť jeho rozhodnutí má stejnou váhu jako rozhodnutí obecného soudu a motivace k ovlivňování rozhodování rozhodce může být tedy naprosto stejná jako motivace k ovlivňování rozhodování soudce.

Pokud již stát zákonem připouští, aby rozhodčí řízení mohlo vyústit v rozhodnutí, které je svým významem zcela srovnatelné s rozhodnutím soudu, měl by také zajistit odpovídající ochranu rozhodců před vlivem, který by mohl nestrannost jejich rozhodování narušit či ohrozit, a měl by tuto

ochranu poskytnout stejnými prostředky jako v případě soudce.

---

[1] usnesení ÚS, sp.zn. IV. ÚS 174/02, cit.dle díla cit. v pozn.1), str. 23
[2] dílo cit. v pozn.1), str.24
[3] je však třeba připustit, že právní řád ČR zná určité kvalifikované formy závazku, které představují přímo exekuční titul bez nutnosti nalézacího soudního řízení ; např. notářský zápis o dohodě se svolením k přímé vykonatelnosti podle § 71a notářského řádu nebo (s obdobnou funkcí) exekutorský zápis podle § 78 písm.a) exekučního řádu
[4] a v případě, že jde o rozhodování sporu cestou arbitráže, nepřichází ani jiný než majetkový spor v úvahu s ohledem na § 1 ZRŘ

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Chybějící protokol jako důvod procesní nepoužitelnosti kamerového záznamu pořízeného při sledování osob a věcí v trestní věci
- Kontrolující osoba podle § 37d ZTOPO: nový nástroj v trestním řízení právnických osob
- Komu patří auta z Auta Super? Odpověď nebude v technickém průkazu
- Když formální trestnost nestačí: co přinesl nález IV. ÚS 455/26 k subsidiaritě trestní represe
- Zbraňová amnestie v praxi: kdy (ne)může vydání zbraně vést k zániku trestní odpovědnosti?
- Význam sportovních pravidel při posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy
- Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti
- Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny
- Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob
- Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání
- Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení